

**ІНСТИТУТ ЕКСТРАДИЦІЇ: ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ, ДОПУСТИМІСТЬ
ЗАСТОСУВАННЯ ПРИМУСУ, ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ****INSTITUTE EXTRADITION: LEGAL REGULATION,
THE ADMISSIBILITY OF COERCION AND TRENDS****Бойко І.І.,***аспірант кафедри кримінального процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Статтю присвячено розгляду нормативно-правових підстав функціонування інституту екстрадиції в Україні, питанням допустимості застосування кримінального процесуального примусу у зв'язку із цим: затримання, тимчасового та екстрадиційного арештів, інших запобіжних заходів. Особливу увагу звернуто на питання дотримання балансу між вказаним примусом і дотриманням основоположних прав і свобод.

Ключові слова: міжнародне співробітництво, правова допомога, видача (екстрадиція) осіб, європейський ордер на арешт, тимчасовий арешт, екстрадиційний арешт.

Статья посвящена рассмотрению нормативно-правовых оснований функционирования института экстрадиции в Украине, вопросам допустимости применения уголовного процессуального принуждения в связи с этим: задержания, временного и экстрадиционного арестов, других мер пресечения. Особого внимания заслуживает вопрос соблюдения баланса между указанным принуждением и основоположными правами и свободами.

Ключевые слова: международное сотрудничество, правовая помощь, выдача (экстрадиция) лиц, европейский ордер на арест, временный арест, экстрадиционный арест.

The article is devoted to the legal and regulatory bases of functioning of the institution extradition in Ukraine, the questions of the admissibility of criminal procedure compulsion. In this regard: the arrest, other preventive measures. Particular attention is focusing on the balance between coercion and respect for fundamental rights and freedoms.

Key words: international cooperation, legal assistance, extradition of persons, European arrest warrant, provisional arrest, extradition arrest.

Постановка проблеми. Вирішення завдань кримінального провадження детермінує необхідність використання різних кримінально-процесуальних механізмів, які, як правило, мають процедурні особливості. Одним із таких механізмів є екстрадиція, яка здійснюється відповідно до норм міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також положень національного законодавства. Ця процедура має специфічну мету – видачу особи, яка вчинила злочин, для подальшого притягнення до кримінальної відповідальності або для виконання вироку суду, однак за межі загальних завдань вона не виходить, а є частиною кримінального процесу, кінцевим результатом якого є покарання особи за вчинений злочин [1, с. 22].

Стан опрацювання. Питаннями екстрадиційного процесу займаються вчені-фахівці з міжнародного, кримінального та кримінального процесуального права. Особливо слід відзначити Ю.П. Аленіна, В.С. Березняка, О.І. Виноградову, С.М. Вихриста, О.І. Бастрикіна, О.Г. Волеводза, В.М. Волженкіну, І.І. Карпеця, М.П. Свистуленку, Л.Д. Удалову, Ю.М. Черноус та ін.

Виклад основного матеріалу. Кримінальне процесуальне законодавство України, врегулювавши процедуру здійснення міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні загалом та процес видачі зокрема, визначає і можливість та допустимість застосування кримінального процесуального примусу.

Видача особи (екстрадиція) визначається КПК України як видача особи державі, компетентними органами якої ця особа розшукується для притягнення до кримінальної відповідальності або для виконання вироку (п. 2 ч. 1 ст. 541). Необхідно зазначити (це підтримується науковцями і законодавцем), що видача – це не одноактна дія [2, с. 120], а певний процес, процедура, яка має власну специфічну мету – забезпечення реалізації договірних зобов'язань щодо видачі особи, яка вчинила злочин на території іноземної держави, під час реалізації чого, як правило, виникає необхідність використання визначених у законі заходів, які матимуть характер примусових. Законодавцем сьогодні не використовується поняття «заходи кримінального процесуального примусу». Звернення до науки кримінального процесуального права пропонує під вказаними заходами розуміти заходи впливу з боку державних органів або посадових осіб на поведінку суб'єктів кримінально-процесуальної діяльності, що спрямований на забезпечення виконання процесуальних обов'язків, якщо вони не виконуються добровільно, або на попередження небажаних із погляду права дій із метою нормального руху кримінального судочинства [3, с. 102]. Сьогодні законодавцем використовується поняття «заходи забезпечення кримінального провадження», які за змістовним навантаженням найбільшою мірою відповідають заходам кримінального процесуального примусу (у науці ці заходи часто отожднюються), якщо виходити з характерних ознак кримінального процесуального примусу, зокрема:

1) процесуального характеру; 2) гарантування забезпечення; 3) специфічної мети; 4) специфічних умов, підстав та порядку застосування; 5) визначеного кола суб'єктів, до яких може застосовуватися такий примус; 6) виключного характеру застосування [4, с. 247]. Перелік заходів забезпечення кримінального провадження, передбачений ст. 131 КПК України, з огляду на інші статті КПК України (наприклад, ч. 1 ст. 148, ч. 4 ст. 499 КПК України) та наявність характерних ознак, які мають характер кримінального процесуального примусу, дозволяє зробити висновок про невичерпність закріплення їх системи у вищезазначеній статті КПК України.

Низкою нормативно-правових актів – як міжнародного, так і національного характеру – регламентовано реалізацію процедури екстрадиції, а також передбачено можливість і допустимість застосування кримінального процесуального примусу у зв'язку із цим. До перших, зокрема, можна віднести: Загальну декларацію прав людини 1948 р., Статут ООН 1945 р., Європейську конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р., Конвенцію про попередження злочину геноциду та покарання за нього 1948 р., Конвенцію проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р., Європейську конвенцію про видачу правопорушників 1957 р., Конвенцію про правову допомогу у цивільних, сімейних та кримінальних справах (Мінську конвенцію) 1993 р., Додатковий протокол до Конвенції 1993 р., низку двосторонніх договорів України щодо видачі, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Зважаючи на необхідність обмеження під час застосування кримінального процесуального примусу у процедурі екстрадиції одного із пріоритетних прав людини (яке забезпечується й Основним Законом України – ст. 29 Конституції України) – права на свободу та особисту недоторканість, важливим є дотримання балансу між завданнями кримінального провадження загалом і досягненням специфічної мети екстрадиції та правами і свободами особи, щодо якої може бути застосовано примус. Гарантуванням такого дотримання у правозастосовній діяльності є широке використання положень вищевказаних міжнародно-правових актів (зокрема, дотримання ст. 5 Конвенції про захист прав та основоположних свобод, а також застосування практики ЄСПЛ), принципів кримінального провадження, належне нормативне закріплення процедури у КПК України.

Обмеження права на особисту недоторканість, як правило, стосується застосування заходів кримінального процесуального примусу, зокрема запобіжних заходів. Слід зазначити, що КПК України передбачає такий перелік запобіжних заходів: особисте зобов'язання, особиста порука, домашній арешт, застава та тримання під вартою, затримання особи. Екстрадиційне провадження також пов'язане із застосуванням процесуального примусу, у законодавстві вирізняються окремі заходи, які за своєю природою є ізоляційними запобіжними заходами, однак до переліку останніх КПК України їх не від-

носить. Так, відповідно до ст. 582 КПК України стосовно особи, яка розшукується іноземною державою у зв'язку із вчиненням кримінального правопорушення, може бути застосований такий запобіжний захід, як затримання. Останній реалізується із застосуванням особливостей, передбачених вищезазначеною статтею: необхідність інформування прокурора, у межах територіальної юрисдикції якого здійснено затримання, надання копії протоколу затримання, у якому повинна міститися інформація щодо підстав та мотивів затримання. Законність затримання перевіряється прокурором, який негайно інформує про це відповідну регіональну прокуратуру. Остання протягом 60-ти годин після затримання повідомляє відповідний центральний орган України, який протягом 3-х днів інформує компетентний орган іноземної держави. Законом передбачено необхідність інформування регіональною прокуратурою про кожен випадок затримання Міністерства закордонних справ України. Слід окремо звернути увагу на те, що підстави для затримання уповноваженою службовою особою передбачені ч. 1 ст. 208 КПК України. Окремої підстави для затримання особи, яка перебуває у розшуку, компетентними органами іноземної держави ця стаття не передбачає, що є прогалиною у кримінальному процесуальному законодавстві і потребує заповнення. Практика виходить із наявності специфічної підстави для затримання, якою визнається перебування особи у міжнародному розшуку, що має підтверджуватися певними документами. Відповідно до Інструкції про порядок використання правоохоронними органами можливостей НЦБ Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів до осіб, які переховуються за кордоном (підозрюваних, обвинувачених або засуджених), у запиті до НЦБ поряд з іншими даними зазначаються заходи, які з погляду ініціатора злочину доцільно вжити, йдеться про затримання та арешт із подальшою екстрадицією.

НЦБ Інтерполу надсилає до Генерального секретаріату і НЦБ держав – членів Інтерполу запити та відомості правоохоронних органів, пов'язані з інформацією щодо розшукуваних осіб; приймає і контролює реалізацію запитів та інформацій Генерального секретаріату і НЦБ держав – членів Інтерполу [5].

Так, підставою для затримання особи є, зокрема, наявність червоної картки бази Інтерполу № А-187/1-2014, яка містить відомості про те, що прокуратурою м. Хартум, Республіки Судан, 21.08.2013 р. за № 2090 виданий ордер на арешт ОСОБИ з метою притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 178 Республіки Судан. Листом № ІР/91/94/16/с83/26428/А68/R3/1 від 28.11.2016 р. начальником Укрбюро Інтерполу скеровані на адресу ГПУ копії документів щодо громадянина Туреччини ОСОБИ_1, який розшукується правоохоронними органами Судану з метою екстрадиції для відбування покарання за шахрайство. Додатками до вказаного Листа є ордер на арешт, прохання про екстрадицію, перший звіт у

справі, кримінальна позовна заява, протокол розслідування [6]. Тобто чітко не зрозуміло, що є підставою затримання: наявність відповідного запиту про розшук чи наявність ордеру на арешт, виведеного компетентним органом іноземної держави.

КПК України містить особливі підстави для звільнення затриманої особи. Так, затримана особа негайно звільняється, якщо: 1) протягом 60-ти годин із моменту затримання вона не доставлена до слідчого судді для розгляду клопотання стосовно обрання до неї запобіжного заходу у вигляді тимчасового або екстрадиційного арешту; 2) встановлено обставини, за наявності яких видача (екстрадиція) не здійснюється.

Таким чином, сьогодні КПК України передбачає можливість застосування та особливості затримання на території України особи, яка розшукується іноземною державою у зв'язку із вчиненням кримінального правопорушення (ст. 582); тимчасового арешту затриманої особи, яка вчинила злочин за межами України, до надходження запиту про видачу (ст. 583); екстрадиційного арешту як запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою після надходження запиту про видачу (ст. 584) або будь-якого запобіжного заходу, не пов'язаного із триманням під вартою (ст. 585). Слід зазначити, що, по суті, і тимчасовий арешт, і екстрадиційний арешт – це тримання під вартою. Відмінності між цими примусовими заходами полягають у моменті застосування (тимчасовий арешт може бути застосовано ще до надходження запиту від іноземної держави, а екстрадиційний – після), строках застосування (тимчасовий арешт – до 40 діб або інший строк, встановлений відповідним міжнародним договором; екстрадиційний арешт не може перевищувати дванадцяти місяців), меті (обидва примусових заходи спрямовано на забезпечення екстрадиції, однак, зважаючи на те, що тимчасовий арешт може бути застосовано до надходження запиту про видачу, можна стверджувати, що його метою є забезпечення можливої видачі), документах, що подаються до клопотання прокурором, який ініціює перед слідчим суддею розгляд питання про застосування примусу.

Для забезпечення законності застосування затримання та можливості подальшого продовження примусу діє процесуальна функція судового контролю. Для цього прокурор звертається до слідчого судді з відповідним клопотанням, до якого додаються протокол затримання особи; документи, що містять дані про вчинення особою злочину на території іноземної держави та обрання щодо неї запобіжного заходу компетентним органом іноземної держави; документи, що підтверджують особу затриманого.

Максимальний строк розгляду клопотання слідчим суддею – 72 години з моменту затримання особи, що кореспондується з положеннями Конституції України та КПК України. За результатами розгляду слідчий суддя постановляє ухвалу або про застосування тимчасового арешту, або відмовляє у його застосуванні, якщо відсутні для такого обрання підстави. При цьому законодавцем чітко не визначено

підставу для його обрання: розпочатий екстрадиційний процес із наявним запитом до НЦБ Інтерполу та матеріалами, передбаченими ч. 4 ст. 583 КПК України? Слід зазначити, що питання про тимчасовий арешт вирішується до отримання запиту від центрального органу іноземної держави і може продовжуватися до 40 діб. Тому принципово важливо чітко визначити, окрім нормативно-правової підстави, якою є наявність чинного міжнародного договору між державами, відповідної юридичної підстави для застосування кримінального процесуального примусу. Це стосується й такого заходу, як тримання під вартою для забезпечення видачі – екстрадиційного арешту. Його обрання можливе за ухвалою слідчого судді. Ініціатором застосування є центральний орган України, який звертається або доручає прокурору звернутись із відповідним клопотанням до слідчого судді за місцем тримання особи під вартою. Разом із клопотанням надаються такі документи: копія запиту про видачу, засвідчена центральним органом України; документи про громадянство особи; наявні матеріали екстрадиційної перевірки, які мають бути перекладені державною мовою або мовою чинного для співпрацюючих держав міжнародного договору. Для застосування внутрішньодержавних процедур, пов'язаних з обранням або зміною запобіжних заходів, кримінальний процесуальний закон вимагає наявності процесуальних підстав, визначених ст. 194 КПК України, зокрема сукупності доказів, які б свідчили про: 1) наявність обґрунтованої підозри у вчиненні підозрюваним кримінального правопорушення; 2) наявність достатніх підстав вважати, що існує хоча б один із ризиків, передбачених ст. 177 КПК України. Аналогічних вимог до заходів, які, беззаперечно, є заходами кримінального процесуального примусу, однак у специфічному провадженні закон не пред'являє, що може призвести до порушення основоположних прав і свобод під час здійснення кримінального провадження з урахуванням досить значних строків, протягом яких може тривати тимчасовий або екстрадиційний арешт.

Предметом судового контролю в екстрадиційному провадженні є також розгляд скарг особи, до якої застосовано екстрадиційний арешт, або її захисника, законного представника, або клопотання прокурора щодо перевірки з періодичністю один раз на місяць наявності підстав для подальшого тримання особи під вартою, або підстав звільнення з-під варті.

Окрім вищевказаних заходів, які мають специфічний характер, до осіб, які розшукуються компетентними органами іноземної держави, можуть бути застосовані будь-які запобіжні заходи відповідно до ст. 585 КПК України, що не пов'язані із триманням під вартою (тобто ті, що передбачені ч. 1 ст. 176 КПК України).

Таким чином, екстрадиційний процес може бути пов'язаний із необхідністю застосування кримінального процесуального примусу, допустимість застосування якого має контролюватись слідчим суддею, який виконує процесуальну функцію судового контролю. Процесуальний примус пов'язаний

із можливістю застосування специфічних заходів – тимчасового або екстрадиційного арештів або інших запобіжних заходів відповідно до ст. 176 КПК України, що не пов'язані із триманням під вартою. При цьому дотримання прав і свобод особи, щодо якої вирішується питання про застосування таких заходів, – це прерогативний напрям нагляду прокурора та контролю слідчого судді. Наявність процесуальних підстав, чітко визначених кримінальних процесуальним законом, є гарантією реалізації прав такої особи, а також недопустимості використання примусу незаконно та необґрунтовано.

Зважаючи на те, що законодавцем вищевказані заходи кримінального процесуального примусу не включено до системи заходів кримінального провадження (окрім затримання та запобіжних заходів, не пов'язаних із триманням під вартою), доцільним було б віднесення тимчасового та екстрадиційного арештів до специфічних запобіжних заходів, зокрема і з огляду на назву ст. 584 КПК України «Застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою для забезпечення видачі особи (екстрадиційний арешт)», які за своїм змістом, характерними ознаками, процедурою застосування, метою (досягнення дієвості провадження загалом, однак на території іноземної держави, а для України – можливість виконання зобов'язання за міжнародним договором щодо видачі) відповідають саме таким заходам.

Екстрадиція як інститут, як правова процедура поступово зазнавала певних змін, трансформуються, зважаючи на складність та подекуди неефективність її застосування у традиційному вигляді. Так, у межах Європейського Союзу функціонує більш скорочена у часі процедура – Європейський ордер на арешт (ЄОА).

ЄОА (European Arrest Warrant) – це судові рішення, на підставі якого здійснюється примусова видача осіб із території однієї держави – члена ЄС на територію іншої держави – члена ЄС із метою притягнення до кримінальної відповідальності та покарання. Це рішення суду, що видається державою – членом ЄС із метою арешту та приводу до суду іншою державою – членом ЄС особи, яка розшукується за підозрою у вчиненні злочину, з метою виконання покарання у вигляді позбавлення волі або запобіжного заходу – взяття під варту [7].

ЄОА, подібно до аналогів у внутрішньодержавному праві, є юридичною підставою для затримання підозрюваного, обвинуваченого або злочинця, щодо якого був винесений та набув чинності обвинувальний вирок суду. Однак особливостю у цьому випадку є те, що, на відміну від національних ордерів, мова може йти про затримання «особи, що розшукується», на території інших держав – членів ЄС, де така особа може переховуватися після скоєння злочину.

Якщо ж місцезнаходження такої особи невідоме, то рамкове Рішення від 13.06.2002 р для його встановлення передбачає можливість використання Шенгенської інформаційної системи, а також можливостей Інтерполу. Після встановлення місцезнаходження розшукуваної особи остання повинна

бути видана судовому органу, який видає ордер на її арешт.

Слід зазначити, що ЄОА має специфічну сферу застосування, яка визначена ст. 2 рамкового Рішення від 13.06.2002 р. Так, ЄОА може видаватись щодо діянь, за які законом держави-члена, що видає ордер, передбачено покарання або захід безпеки, пов'язаний із позбавленням волі із верхньою межею не менше 12 місяців, або коли вже було призначено покарання – щодо обвинувальних вироків, які передбачають засудження до позбавлення волі не менше ніж на 4 місяці. Крім того, Рішення виокремлює 32 злочини, які повинні бути визначені у праві держави-члена, яка видає ордер, і каратися в останній покаранням у вигляді позбавлення волі на строк не менше 3 років, щодо яких видача особи повинна здійснюватися без проведення перевірки на предмет подвійності злочинності діяння (так, це правило було введено в рамках Ради Європи Європейською конвенцією про видачу 1957 р. та в конвенційному механізмі регулювання видачі є одним з основних). Ідеться про такі злочини, як, наприклад, участь у злочинній організації, тероризм, торгівля людьми, незаконна торгівля наркотичними засобами або психотропними речовинами; корупція, кіберзлочинність, відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом, тощо, а також злочини, що підпадають під юрисдикцію Міжнародного кримінального суду.

ЄОА підлягає розгляду та виконанню у порядку особливої терміновості. У разі, коли розшукувана особа дає згоду на свою видачу, рішення про виконання ордеру повинно бути прийнято через 10 днів після надання відповідної згоди. В інших випадках заключне рішення про виконання ордеру повинно бути прийнято протягом 60 днів із моменту затримання особи. У випадках, коли неможливо вкластися у вищезазначені строки, виконуючий судовий орган повинен інформувати про це орган, який видає ордер на арешт, із зазначенням причин, а строки можуть бути продовжені ще на 30 днів.

Так, виконання європейського ордеру на арешт здійснюється у найкоротший строк, у день, установлений за згодою співпрацюючих держав. Особа передається не пізніше 10 днів після винесення рішення про виконання європейського ордеру на арешт.

Таким чином, метою ЄОА є створення спрощеного порядку видачі осіб, що розшукуються або засуджені за вчинення злочинів, який змінив би складну процедуру екстрадиції між державами – членами ЄС і, відповідно, скоротив би строки розгляду справ, у яких така процедура проводиться. Час показав недостатню ефективність конвенційної процедури видачі, яка є у більшості випадків централізованою, досить складною, що призводить до затягування строків її використання і затримок виконання відповідних запитів.

Заслужують на увагу положення рамкового Рішення від 13.06.2002 р., згідно з яким особа підлягає обов'язковій видачі на підставі ЄОА у разі вчинення злочину, який підпадає під юрисдикцію Міжнародного кримінального суду. Така юрисдик-

ція сьогодні Україною не визнана, відповідно, ще однією передумовою вступу України до ЄС є визнання юрисдикції Міжнародного кримінального суду, що нині є несумісним із чинною Конституцією України [8].

Використання ЄОА – це стрімкий крок уперед у процесі співробітництва держав у сфері кримінальної юстиції. Оскільки це судове рішення базується на принципі взаємного визнання та виконання процесуальних рішень, то це ще й ефективний спрощений, на відміну від конвенційного, механізм видачі осіб для притягнення до кримінальної відповідальності або для виконання вироку на території держави, де скоєно злочин [9, с. 62].

Висновки. Інститут екстрадиції сьогодні є надзвичайно затребуваним для виконань кримінального провадження, а також для реалізації його специфічної мети. У кримінальному процесуальному законодавстві, у КК України наявні нормативно-правові підстави для його реалізації. Під час видачі осіб досить часто виникає необхідність та доцільність законного обмеження осіб у правах і свободах шляхом застосування кримінального процесуаль-

ного примусу. Зазначена необхідність може виникнути на кожному з етапів екстрадиційного процесу (навіть до отримання запиту про видачу особи). Сьогодні є досить вагомі нормативно-правові підстави для застосування такого примусу, передбачені як міжнародно-правовими актами, так і положеннями національного законодавства, які визначаючи умови та підстави законного обмеження прав осіб, зобов'язують акцентувати увагу на дотриманні балансу між поставленою метою кримінального провадження і правами осіб, яких стосуються відповідні обмеження. Оскільки застосування кримінального процесуального примусу завжди позиціонується як негативний, вимушений захід, застосовувати його необхідно з урахуванням загальноновизнаних міжнародних стандартів та принципів кримінального провадження у галузі прав людини.

Екстрадиційний процес є досить складною, тривалою у часі процедурою, у зв'язку з чим існують як спрощені порядки видачі, так і специфічні процедури, пов'язані з видачею осіб у межах Європейського Союзу, наприклад, Європейський ордер на арешт.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Удалова Л.Д. Прокурорський нагляд за екстрадицією особи : [навч. посіб.] / Л.Д. Удалова, В.І. Мотиль, О.М. Гумін. – К. : Скіф, 2012. – 144 с.
2. Галенская Л.Н. Международная борьба с преступностью / Л.Н. Галенская. – М. : Междунар. отнош., 1972. – 167 с.
3. Назаров В.В. Застосування заходів забезпечення кримінального провадження / В.В. Назаров, Ю. Р. Лахманік // Європейські перспективи. – 2013. – № 3. – С. 102–106.
4. Кримінальний процес : [підруч.] / за ред. Ю.М. Грошового та О.В. Капліної. – Харків : Право, 2010. – 608 с.
5. Положення про Національне центральне бюро Інтерполу : Постанова Кабінету Міністрів України № 220 від 25.03.1993 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://Uazakon.com/documents/date_29/pg_19wiot.htm.
6. Ухвала Малиновського районного суду м. Одеси від 27.01.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/64651337>.
7. Рамочное решение Совета Европейского Союза «О европейском ордере на арест и процедуры передачи лиц между государства-членами» от 13.06.2002 г. // Journal officiel des Communautés européennes. L 190 du 18.07.2002. – P. 1. (Перевод с французского с учетом положений документа на английском и немецком языках (OJ L 190, 18.7.2002, p. 1; ABL L 190 vom 18.7.2002. – S. 1. Перевод и примечания А.О. Четверикова).
8. Сенько М.М. Європейський ордер на арешт та національне кримінальне право / М.М. Сенько [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http:// criminallaw-offspring.blogpost.com/2011/5/blogpost.html](http://criminallaw-offspring.blogpost.com/2011/5/blogpost.html).
9. Підгородинська А.В. Використання рішень іноземних судів та міжнародних судових органів у кримінальному процесі України : [монографія] / А.В. Підгородинська. – Одеса : Юрид. літ-ра, 2013. – 184 с.